

Aan de woordvoerders asielbeleid in vaste commissie voor Justitie en Veiligheid in de Tweede Kamer

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

cc Dhr. E. Van der Burg, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Datum 31 mei 2023
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland – Notaoverleg Initiatiefnota van het lid Podt over “Meedoen vanaf dag één” 5 juni 2023
Ons kenmerk O.2.2.23-020

Geachte woordvoerders asielbeleid,

Het is een verademing dat de Tweede Kamer op 5 juni spreekt over de kwaliteit van de asiel opvang en de mensen om wie het gaat, in plaats van de aandacht voor capaciteit en aantallen.

In het huidige beleid staat het proces centraal, maar is er weinig aandacht voor de persoon. Mede door de lange wachttijden voor de asielprocedure, de slechte omstandigheden in de (crisis)noodopvang en het telkens weer moeten verhuizen naar andere opvanglocaties, leidt dit tot een mensenwaardige situatie en tot passiviteit. Dit richt onnodig schade aan mensen en ondermijnt het maatschappelijk draagvlak. De huidige crisis in de opvang toont aan dat het totale systeem aan revisie toe is. Weliswaar biedt de [Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen](#) goede aanknopingspunten maar deze wordt onvoldoende benut. Nu het kabinet komt tot een ‘fundamentele heroriëntatie op (...) de inrichting van het asielstelsel’ roept VluchtelingenWerk op om het stelsel in brede zin opnieuw in te richten zodat de menselijke maat en waardigheid centraal staan.

Het is lovenswaardig dat D66 – in aansluiting op de betreffende passage uit het coalitieakkoord van Rutte IV¹ – een voortrekkersrol neemt en al in juni 2022 in de initiatiefnota ‘Meedoen vanaf dag één’ constructieve voorstellen doet met als doel dat asielzoekers zo snel mogelijk aan de slag kunnen met taal, scholing en werk. De voorstellen sluiten heel goed aan bij het [position paper](#) ‘Naar een duurzame en mensenwaardige asielopvang: contouren opvang nieuwe stijl’ (juli 2022) dat wij samen met UNHCR-NL opstelden. Wij stellen een alternatieve asielopvang voor, structureel en vooral kleinschalig midden in de samenleving.² Kleinschalige opvang in de woonwijken maakt de soepelere overgang naar inburgering beter mogelijk. Hiervoor is veel maatschappelijk draagvlak en animo onder gemeentebesturen. Het zijn daarbij niet slechts mooie vergezichten; deze ideeën zijn al praktijk. Zo is de aanpak van Plan Einstein, nu in azc Utrecht, sinds 2015 succesvol in het bieden van opvang aan asielzoekers in nauwe verbinding met de omgeving. Uiteindelijk krijgt het merendeel van de asielzoekers een verblijfsvergunning. VluchtelingenWerk is van mening dat een veel grotere groep asielzoekers in aanmerking zou moeten komen voor de voorstellen uit de nota.

1 In het [coalitieakkoord](#) van Rutte IV is afgesproken: “Kansrijke asielzoekers krijgen vanaf dag één les in de Nederlandse taal en we maken het makkelijker (vrijwilligers)werk te verrichten.”

2 Deze aanpak is mede gebaseerd op de [analyse](#) door het SCP van het op statushouders gerichte beleid dat concludeert dat een korte en actieve opvangperiode het integratieproces bevordert. Hoe zinvoller de tijdsbesteding in de opvang, des te beter de beheersing van het Nederlands en des te gunstiger de arbeidsmarktpositie na de opvang.

VluchtelingenWerk omarmt de voorstellen uit de initiatiefnota. Samen met inzet voor structurele vooral kleinschalige opvang bieden deze een uitweg uit de negatieve spiraal en impasse waarin de asielopvang momenteel verkeert. Duurzame en realistische oplossingen die hard nodig zijn!

Onderstaand gaan we nader op de diverse voorstellen in.

Beslispunt 1. Verzoekt het kabinet de vroege inschrijving in de BRP een expliciet doel te maken en de hiervoor noodzakelijke processen in samenwerking met de relevante partijen te verbeteren

Het tijdig verkrijgen van een Burgerservicenummer (BSN) door inschrijving in de BRP is essentieel. De inschrijving van asielzoekers vindt plaats in de vijf zogeheten ‘BRP-straten’ waarin IND, COA en gemeenten samenwerken. Deze bestaan al sinds 2015, maar de afgelopen jaren, ook al voor corona, waren de achterstanden groot ten aanzien van de inschrijving van asielzoekers die al een half jaar of langer in Nederland verblijven. De prioriteit van alle betrokken partijen wordt hoofdzakelijk bij de inschrijving van statushouders gelegd, terwijl juist sinds 2017 met de regelgeving is beoogd de inschrijftermijn voor asielzoekers van zes maanden te verkorten.³ Asielzoekers van wie de verwachting is dat zij langer in Nederland zullen blijven met een grotere kans op vergunningverlening kunnen al tijdens de aankomstprocedure worden ingeschreven. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid [benoemt](#) dat de Wet BRP onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken valt, maar de afwijkende inschrijvingsprocedure van asielzoekers door de gemeenten waarin IND-aanmeldcentra zijn gevestigd, is vooral op initiatief van het ministerie van Justitie en het COA tot stand gekomen. De eerste pilot in 2014 wees uit dat de samenwerking in de BRP-straat leidde tot versnelling van de processen en kwaliteitsverbetering maar vervolgens ontbreekt het al jaren aan goede aansturing en gevoel van urgentie en zijn er structurele achterstanden. In de juist verschenen brief van 30 mei geeft de staatssecretaris een aanzet voor concrete maatregelen maar de urgentie voor het snel oplossen van de achterstanden wordt nog onvoldoende gevoeld en bovendien mist het streven om zoals al in 2017 is besloten de ‘kansrijke’ asielzoekers juist eerder in te schrijven.

VluchtelingenWerk pleit ervoor dat de capaciteit van de BRP-straten op korte termijn wordt uitgebreid, door afspraken met meer gemeenten te maken om asielzoekers conform de werkwijze in de ‘BRP-straat’ in te schrijven. Zorg dat de IND, het COA en de betrokken gemeenten de inschrijving van asielzoekers ook als hun prioriteit zien. Richt het aanmeldproces weer in dat conform de regelgeving asielzoekers ook eerder in de BRP worden ingeschreven van wie identiteit en nationaliteit voldoende kan worden vastgesteld en van wie het asielverzoek niet direct wordt afgewezen.

Beslispunt 2. Verzoekt het kabinet de beperkingen op werk voor asielzoekers te verkleinen door de volgende (wettelijke) beperkingen aan te passen:

- **Toetreding tot de arbeidsmarkt als de asielprocedure in kwestie langer loopt dan 1 maand, in plaats van de huidige 6 maanden.**
- **De duur van de Tewerkstellingsvergunning (TWV) van 24 weken naar 46 weken te verlengen.**

Snelle en duurzame toegang tot werk draagt bij aan zelfredzaamheid, waardigheid en de mogelijkheden om te integreren. Met werk worden talenten benut, (beroeps)vaardigheden op peil gehouden, taalkennis opgedaan en een netwerk opgebouwd dat uitsluiting en isolement

³ [Besluit](#) 6 juli 2017 tot wijziging van het Besluit basisregistratie personen in verband met het verkorten van de inschrijftermijn voor niet toegelaten vreemdelingen onder voorwaarden.

voorkomt. Daarnaast kunnen werkgevers gemotiveerde arbeidskrachten goed gebruiken gelet op de huidige krappe arbeidsmarkt. Net als de initiatiefnota, pleit VluchtelingenWerk daarom voor een versoepeling van de toegang tot de arbeidsmarkt voor asielzoekers. Regioplan concludeert in haar rapport ‘Belemmeringen asielzoekers bij het toetreden tot de arbeidsmarkt’⁴ dat veel obstakels binnen de cirkel van invloed van de overheid liggen, wat betekent dat ook voor het wegnemen van deze barrières de overheid primair aan zet is. VluchtelingenWerk roept het kabinet dan ook op om daad bij het woord te voegen.

Aangezien de ministers in hun kabinetsreactie⁵ op deze initiatiefnota hebben aangegeven het onderzoek van Regioplan te willen afwachten, ligt het in de rede dat het kabinet aansluit bij die bevindingen. Regioplan is duidelijk: de 24-weken-eis vormt de belangrijkste belemmering voor asielzoekers om te gaan werken en afschaffing of verruiming verlaagt de drempel voor werkgevers om asielzoekers in dienst te nemen. Nu ook de meervoudige kamer van Rechtbank Arnhem⁶ onlangs oordeelde dat de 24-weken-eis in strijd is met Europese regelgeving, is afschaffing hiervan een logische en noodzakelijke stap.

Daarbij is het van belang dat ook andere belemmeringen voor de toegang tot werk worden aangepakt. Het kost de werkgever tijd en moeite om op de hoogte te zijn van de regels rondom het in dienst nemen van asielzoekers, waarna een asielzoeker slechts 24 weken mag werken. De barrière wordt nog hoger door de verplichting van een tewerkstellingsvergunning. De administratieve eisen en de wachttijden voor het verkrijgen van de tewerkstellingsvergunning maken het aannemen van asielzoekers nog minder aantrekkelijk. VluchtelingenWerk pleit daarom voor afschaffing van de vele administratieve belemmeringen zoals de tewerkstellingsvergunning. Een melding bij het UWV kan volstaan zoals dat nu voor Oekraïense vluchtelingen de praktijk is. De route naar de arbeidsmarkt voor hen is beduidend korter dan voor andere asielzoekers en VluchtelingenWerk is blij met de toezegging van minister van Gennip om waar mogelijk hieruit lessen te trekken ten aanzien van andere vluchtelingen.⁷

VluchtelingenWerk bepleit ook een eerdere toegang tot de arbeidsmarkt voor asielzoekers dan de huidige zes maanden. Zo worden zij direct gestimuleerd om actief te participeren, wat niet alleen de integratie in Nederland, maar ook een eventuele terugkeer naar land van herkomst duurzamer en kansrijker maakt. Daadwerkelijke toegang tot werk is pas mogelijk als ook de praktische randvoorwaarden op orde zijn. Dit betekent een tijdige inschrijving in de BRP (voor het verkrijgen van een BSN), vereist om een bankrekening te openen en zodat de werkgever je kan aanmelden voor de werkgevers/werknemersverzekeringen bij het UWV. Ook draagt een verbetering van de opvangomstandigheden bij: minder verhuisbewegingen en kleinschalige opvang in de wijk zorgt voor kortere reisafstanden, meer contact met Nederlanders en meer mogelijkheden om in de buurt te participeren. Tot slot ligt er een belangrijke taak bij de overheid om asielzoekers en werkgevers beter voor te lichten over de mogelijkheden voor asielzoekers om te werken en over het voorkomen van uitbuiting en zou er een formele ondersteuningsstructuur voor asielzoekers bij de toeleiding naar werk moeten zijn.

4 Regioplan, *Belemmeringen asielzoekers bij het toetreden tot de arbeidsmarkt*, Amsterdam: Regioplan 2023 (hierna: Regioplan 2023).

5 KST 36139, nr. 3, 18 oktober 2022, Kabinetsreactie van de minister van Justitie en Veiligheid, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer.

6 Rb. Den Haag (zittingsplaats Arnhem) 18 april 2023, AWB 23/4216 en 23/4222, ECLI:NL:RBDHA:2023:5458. N.B. Het UWV heeft hoger beroep ingesteld op 16 mei jl.

7 KST 36045, nr. 149, Brief aan de Tweede Kamer *Lessons Learned Oekraïense ontheemden*, dd 22 februari 2023.

VluchtelingenWerk pleit voor een betere en eerdere toegang tot de arbeidsmarkt voor asielzoekers in de asielprocedure dan de huidige zes maanden. Schaf de 24-weeken beperking af, geef asielzoekers net als vluchtelingen uit Oekraïne vrijstelling van de tewerkstellingsvergunning, zorg voor een flexibele en transparante procedure hiervoor en verbeter de randvoorwaarden, zodat er daadwerkelijke toegang is tot werk.

- In het kader van snellere en gerichte toegang tot de arbeidsmarkt en het oplossen van tekorten op de arbeidsmarkt doet VluchtelingenWerk graag nog de volgende suggesties: Al een vroege screening (kort na aankomst in Nederland) doen van de beroepsachtergrond van asielzoekers en zeker degenen met kennis/ervaring in zogenaamde krapteberoepen snel via gerichte leerwerktrajecten plaatsen op de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld zorgprofessionals).
- Gezien de tekorten ook bij personeel binnen COA juist ook (ex)asielzoekers gericht begeleiden naar een leerwerktraject en/of baan binnen het COA. Een dergelijke aanpak betekent winst op meerdere fronten (asielzoeker, COA en samenleving/draagvlak). Hiervoor zou het COA haar aanbod aan interne banen/ vrijwilligerswerk actief kunnen uitbreiden en tevens de vrijwilligersvergoeding (van 1 euro per uur) moeten verhogen waardoor het werk ook daadwerkelijk financieel iets oplevert.

Beslispunt 3. Verzoekt het kabinet te onderzoeken of het mogelijk is asielzoekers een groter deel van hun salaris te laten behouden.

Asielzoekers (en statushouders) in de opvang zijn op grond van de Reba⁸ verplicht een eigen bijdrage aan het COA te betalen als zij inkomen ontvangen. Dit zorgt ervoor dat mensen het grootste deel van hun inkomen direct inleveren, waardoor er een zeer beperkte financiële prikkel is. Dit geldt met name voor gezinnen, omdat er ook een eigen bijdrage moet worden betaald voor de gezinsleden. Uit het onderzoek van Regioplan blijkt dat de Reba leidt tot financiële onzekerheid. Er is veel onbekendheid over de eigen bijdrage en de hoogte daarvan. Daar komt bij dat de eigen bijdrage vaak met terugwerkende kracht wordt gevorderd door het COA op het moment dat de statushouder al is gehuisvest in de gemeente. De statushouder begint in dat geval zijn nieuwe leven in de gemeente met een schuld aan het COA. VluchtelingenWerk pleit ervoor om de Reba te herzien. Hierbij moet maatwerk worden geleverd waarbij op persoonlijk niveau rekening gehouden wordt met de overgangperiode bij huisvesting in de gemeente en de gevolgen voor het inrichtingskrediet en het behoud van inkomen.

VluchtelingenWerk roept op om de Regeling eigen bijdrage asielzoekers (Reba) te herzien zodat werken loont en zorg te dragen voor adequate voorlichting aan asielzoekers en werkgevers.

Onderwijs

Beslispunt (4.2.1): Verzoekt het kabinet om met de VSNU de invoering te bespreken van een Maastricht-model voor collegegeld, waardoor kansrijke asielzoekers die over de relevante vooropleiding beschikken bij hogescholen en universiteiten kunnen studeren tegen het wettelijke tarief voor collegegelden.

Snelle toegang tot onderwijs levert grote voordelen op voor zowel asielzoeker als samenleving. Een in Nederland behaald diploma blijkt daarbij van grote waarde voor een goede toegang tot de arbeidsmarkt die aansluit bij capaciteiten en achtergrond. Kunnen studeren tegen het wettelijk tarief voor collegegelden is daarvoor van groot belang. Daarnaast is VluchtelingenWerk van

⁸ Regeling eigen bijdrage asielzoekers met inkomen en vermogen 2008

mening dat de inspanningen ten aanzien van het mogelijk maken van opleidingen uitgebreid zou moeten worden met MBO en andere opleidingen, waardoor alle jongeren de kans krijgen om zo snel als mogelijk een opleiding en ook stage te volgen. Graag vraagt VluchtelingenWerk ook aandacht voor de overgang van verblijf in de opvang naar zelfstandige huisvesting na statusverlening. Wij roepen op tot een verplichting voor COA waardoor zij bij huisvesting meer rekening houden met werk en opleiding en binnen een kleinere schaal (dan 50 km) in de buurt daarvan huisvesten. Dit om te voorkomen dat men bij huisvesting moet stoppen met werken of leren en hiermee juist de continuïteit in het integratieproces te bevorderen.

VluchtelingenWerk pleit ervoor naast voor hogescholen en universiteiten ook voor MBO en andere opleidingen inspanningen te leveren zodat alle jongeren sneller de kans krijgen een opleiding te volgen. Daarnaast pleit VluchtelingenWerk voor een verplichting aan COA dat COA bij koppeling/huisvesting rekening houdt met hen die werk hebben en/of een opleiding volgen en hen in de buurt daarvan te huisvesten.

Toegang tot goed taalonderwijs

Beslispunt (4.3.1.) Verzoekt het kabinet de financiële middelen beschikbaar voor NT2-docenten te ontschotten zodat er door zo veel mogelijk kansrijke asielzoekers optimaal gebruik kan worden gemaakt van de taallessen door NT2-docenten.

Beslispunt (4.3.2.) Verzoekt het kabinet zich in te zetten om NT2 taalonderwijs toegankelijk maken voor kansrijke asielzoekers op alle locaties, inclusief noodopvanglocaties en te monitoren hoeveel kansrijke asielzoekers NT2 onderwijs (kunnen) volgen.

Taallessen in de opvang zijn essentieel voor participatie. Dit is nu ook al de bedoeling; zo zijn de taallessen door taaldocenten van COA ook gericht op 'kansrijken', asielzoekers (met nationaliteiten met een hoog inwilligingspercentage). Mede vanwege de huidige opvangcrisis worden deze lessen lang niet op alle locaties aangeboden en door de lange wachttijden voor huisvesting is het maximumaantal lesuren waar men recht op heeft, niet genoeg.⁹ Een uitbreiding naar voorinburgering zoals statushouders die krijgen en verlenging van het taalprogramma' is noodzakelijk om tijdig en constructief te starten.

Bij de totstandkoming van een kort taallesprogramma door professionals is door het Kabinet een te beperkte uitleg van een 'kansrijk asielverzoek' gegeven door alleen nationaliteiten waarbij sprake was van zeer hoog inwilligingspercentage daarvoor in aanmerking te laten komen. Dat moet breder. Graag vraagt VluchtelingenWerk ook aandacht voor de inzet voor een snelle start met inburgering door de gemeente, een belangrijk uitgangspunt van de Wi2021. In de centra zijn de klassen van het COA namelijk net 'duiventillen' en hebben cursisten - o.a. door alle onrust en onzekerheid - moeite met concentreren of huiswerk maken (door gedeelde kamers of slechte/geen wifi). Als er sprake is van een aanbod vanuit de gemeente kunnen de lessen intensiever en van hogere kwaliteit zijn en meer bevatten dan alleen taallessen.

⁹ Ter info uit [bijlage](#) bij onze [brief](#) t.b.v. commissiedebat Inburgering en Integratie 13 april 2023: "Van de huidige asielzoekers is bekend dat het overgrote deel kans maakt op een verblijfsvergunning, maar ook 'kansrijken' kunnen slechts beperkt deelnemen aan taallessen: beperkt in zowel het aantal lesuren (24 uur) als het aantal opvanglocaties met een professioneel aanbod (alleen op procesopvanglocaties). Ook voor statushouders is het aanbod voor-inburgering te beperkt en niet passend bij de huidige wachttijd (modules van 14 weken). Daarnaast wordt het door de verschillende (crisis-/nood-)opvangvoorzieningen waar ook statushouders verblijven, op te weinig locaties aangeboden. Terwijl er op grond van artikel 10 van de Wet inburgering 2021 een aanbodplicht bestaat. Tijdens de begrotingsbehandeling is dankzij een [motie](#) het minimale aanbod voor 'kansrijke' asielzoekers voorlopig gered. Ook is een [motie](#) aangenomen waarin wordt gepleit voor uitbreiding van het aanbod voor-inburgering, maar tot op heden zien we hierin geen verbetering. Tevens is een [motie](#) aangenomen waarmee de 'meedoenbalies' van het COA vooralsnog kunnen blijven bestaan, maar deze bevinden zich op slechts 38 opvanglocaties".

VluchtelingenWerk doet de volgende additionele aanbevelingen:

- Zorg voor intensivering en uitbreiding van een integratie-/participatie-aanbod in de opvang
- Richt de inzet op een bredere groep dan alleen de ‘kansrijke’ asielzoekers, aangezien alle asielzoekers baat hebben bij participatie en daarnaast blijkt dat het overgrote deel van hen uiteindelijk een verblijfsstatus krijgt
- Zorg dat gemeenten snel starten met een inburgeringsaanbod voor hen die nog in de opvang verblijven.

Integratiebevordering

Besispunt (4.4.1): Verzoekt het kabinet in overleg te treden met het COA over het investeren in asielzoekerscentra met open deuren en contact met de wijk.

Besispunt (4.5.1.): Verzoekt het kabinet in samenwerking met het COA te onderzoeken hoe medezeggenschap van asielzoekers in azc’s kan worden opgezet.

Zoals al is opgemerkt komen veel van de voorstellen uit de initiatiefnota overeen met hetgeen VluchtelingenWerk voorstaat. Graag onderstrepen we het belang van bovenstaande aanbevelingen en stellen voor om deze verder uit te werken in het kader van de aankomende behandeling van de zg. Spreidingswet.

Geef ‘open deuren en contact met de wijk’, maar ook medezeggenschap een plaats in het beoogde kwaliteitskader voor asielopvang dat met de zg. Spreidingswet nader wordt uitgewerkt en die moet gaan gelden zowel voor opvang door COA als opvang door anderen zoals gemeenten.

Besispunt (4.5.2.): Verzoekt het kabinet te onderzoeken wat het effect is geweest op de integratie van Oekraïners van de grotere autonomie van Oekraïners die zij in hun eerste periode in Nederland hadden om hiervan lessen te leren voor alle asielzoekers

Inmiddels heeft de minister van SZW een uitgebreide ‘Lessons learned’- brief gestuurd (22 februari), die op 27 september in de Kamer wordt besproken. Eén aspect komt daarin niet naar voren en is in dit verband wel relevant, namelijk dat een goede mentale en fysieke gezondheid van groot belang is om goed mee te doen. Voor Oekraïners in Nederland met psychische of psychosociale problemen heeft dit sinds kort geleid tot een concreet aanbod waarin zij in hun eigen taal ondersteuning krijgen van Oekraïense psychologen. Dit initiatief verdient zeker navolging voor andere groepen vluchtelingen en voor andere beroepsgroepen.

VluchtelingenWerk stelt voor om bij de verdere uitwerking van de plannen in de nota ook in te zetten op snelle en goede toegang tot psychosociale zorg (individueel), met daarnaast (collectieve) laagdrempelige psycho-educatie en lichamelijke oefeningen (zoals bijvoorbeeld via de projecten MindFit en Mindpower) ook ter preventie van verdere traumatisering.

Snel een vergunning

Besispunt (4.6.1) Verzoekt het kabinet gebruik te maken van de lessen die zijn opgedaan in de vergunningsverlening van Afghaanse evacuees.

De versnelde asielprocedure zoals die voor Afghanen is gebruikt is als goed voorbeeld aan te merken voor de behandeling van asielverzoeken van andere kansrijke nationaliteiten. Echter, zij kregen wellicht wel snel een vergunning maar hun huisvesting kwam niet goed van de grond, zij kregen laat toegang tot de BRP, evenals leefgeld. Het meedoen werd daardoor juist onnodig en ten onrechte vertraagd met schrijnende situaties als gevolg.

Wij hopen dat u onze inbreng kunt gebruiken in het debat. Voor vragen of een toelichting zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland